

PORTLATISH JIHOZLARI EKSPERTIZASING OBYEKTULARI VA ULARNING TADQIQOT JARAYONIDA YUZAGA KELADIGAN MUAMMOLAR

O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi Akademiyasi Kriminalistik ekspertizalar kafedrasida dotsenti, mayor

Zulfiqorov Abduvaxob Abdumalik o'g'li

O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi Akademiyasi kunduzgi ta'lim 2-o'quv kursi 229-guruh kursanti, safdor

Ozodboyev Umidjon Qurbonnazar o'g'li

Annotatsiya: Portlatish jihozlari ekspertizasi portlatish jarayonlarida foydalaniladigan jihozlar va uskunalarning xavfsizligini va samaradorligini ta'minlash uchun muhim o'rin tutadi. Bu ekspertiza jarayoni portlovchi moddalar, detonatorlar, boshqaruv tizimlari va xavfsizlik mexanizmlarining to'g'ri ishlashini tekshiradi. Tadqiqotlar davomida yuzaga keladigan muammolar orasida texnik noaniqliklar, portlovchi moddalar tarkibining noto'g'ri tahlili, xavfsizlik standartlariga muvofiqlik, monitoring tizimlarining samaradorligi va normativ-huquqiy hujjatlarning to'liqligi kabi qiyinchiliklar mavjud. Ushbu muammolarni hal qilish uchun mutaxassislarning chuqur tahlil va monitoring yondoshuvi talab qilinadi, chunki portlatish jarayonlaridagi xatoliklar katta xavflarga olib kelishi mumkin.

Аннотация: Опыт работы со взрывным оборудованием необходим для обеспечения безопасности и эффективности оборудования и инструментов, используемых в процессах взрывных работ. В ходе этого процесса проверки проверяется правильность функционирования взрывчатых веществ, детонаторов, систем управления и механизмов безопасности. К проблемам, возникающим при проведении исследований, относятся технические неопределенности, неправильный анализ состава взрывчатых веществ, соблюдение норм безопасности, эффективность систем контроля, полнота нормативно-правовых документов. Решение этих проблем требует углубленного анализа и мониторинга со стороны экспертов, поскольку ошибки в процессах взрывных работ могут привести к серьезным рискам.

Annotation: Blasting equipment expertise is essential to ensure the safety and efficiency of equipment and tools used in blasting processes. This examination process checks the proper functioning of explosives, detonators, control systems and safety mechanisms. Problems that arise during research include technical uncertainties, incorrect analysis of the composition of explosives, compliance with safety standards, the effectiveness of monitoring systems, and the completeness of regulatory and legal

documents. Solving these problems requires an in-depth analysis and monitoring approach by experts, as errors in blasting processes can lead to major risks.

Kalit so'zlar: Portlatish jihozlari ekspertizasi, obyektlar, tadqiqot jarayoni, texnik holat, xavfsizlik, portlovchi moddalar, detonatorlar, boshqaruv tizimlari, xavfsizlik standartlari, monitoring tizimi, normativ hujjatlar, muammolar, texnik noaniqliklar, tarkib tahlili, normativ muvofiqlik, huquqiy talablar, samaradorlik, xavf-xatarlar, ekspluatatsiya, texnik tahlil, xavfsizlik qoidalari, jihozlar holati, materiallar bardoshliligi.

Kirish:

Portlatish jihozlari ekspertizasi – portlatish jarayonlarida foydalaniladigan jihozlar va uskunalarning texnik holatini, xavfsizlikni va samaradorlikni ta'minlash uchun amalga oshiriladigan kompleks tekshiruvdir. Ushbu ekspertiza jarayonida portlovchi moddalar, detonatorlar, boshqaruv tizimlari va xavfsizlik mexanizmlarining to'g'ri ishlashi, shuningdek, me'yoriy hujjatlarning mavjudligi va mosligi aniqlanadi. Portlatish jarayonlari ko'plab sanoat sohalarida, ayniqsa, tog'-kon, qurilish va geologiya tarmoqlarida keng qo'llaniladi, shuning uchun xavfsizlik va texnik ishonchlilikni ta'minlashning ahamiyati katta.

Ekspertiza jarayonida yuzaga keladigan muammolar ko'pincha texnik noaniqliklar, portlovchi moddalar tarkibining to'g'ri tahlil qilinmasligi, xavfsizlik standartlariga rioya qilinmasligi va monitoring tizimlarining samaradorligi bilan bog'liq bo'ladi. Ushbu muammolarni hal qilish uchun mutaxassislarning yuqori darajadagi bilimlari va tizimli yondoshuvi zarur. Shunday qilib, portlatish jihozlari ekspertizasi nafaqat texnik tahlilni, balki xavfsizlik va me'yoriy talablarga moslikni ta'minlashda ham muhim rol o'ynaydi.

1. Portlatish jihozlari ekspertizasining obyektlari

Portlatish jihozlari ekspertizasining obyektlari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

1. Portlatish usullari va jihozlari:

- Portlatish vositalari: maxsus portlovchi moddalar, detonatorlar, kabel tizimlari, detonatsiya uskunalari.
- Portlatish moslamalari: boshqaruv panellari, masofadan boshqarish tizimlari, va boshqalar.

2. Xavfsizlik va Boshqaruv Tizimlari:

- Portlatish jarayonini monitoring qilish uchun mo'ljallangan tizimlar.
- Portlatish xavfsizlik uskunalari: portlovchi moddalarni xavfsiz saqlash, portlatish jarayonining nazorati.

3. Tashqi Va Ichki Xavfli Faktorlar:

- Yoqilg'i va portlovchi moddalar bilan ishlashdagi xavf-xatarlarni o'rganish.
- Uskunaning materiallar va mexanizmlarining yaxlitligi va bardoshliligi.

Portlatish jihozlari ekspertizasining obyektlari, portlatish jarayonida ishlatiladigan va xavfsizlikni ta'minlash uchun tekshiriladigan jihozlar va uskunalar to'plamidan iborat. Bu obyektlar portlatish jarayonining samaradorligi, xavfsizligi va qonuniy talablar asosida ishlashini ta'minlashga xizmat qiladi. Portlatish jihozlari ekspertisasi quyidagi obyektlarni o'z ichiga oladi:

1. Portlovchi moddalar: Portlatish jarayonida ishlatiladigan barcha turdagi portlovchi moddalar, shu jumladan, o'qlovchi moddalar, trinitrotoluol (TNT) kabi portlovchi moddalar, va ularning saqlash sharoitlari. Moddalar tarkibi, ularning sifatini ta'minlash uchun zarur bo'lgan maxsus saqlash, tashish va qo'llash shartlari ham ekspertiza predmetidir.

2. Detonatorlar: Portlatish jarayonini boshlash uchun ishlatiladigan detonatorlar va boshqa turdagi portlovchi mexanizmlar. Detonatorlarning ishlashini va xavfsizligini tekshirish, ularning turg'unligini va tezlikda ishlashini ta'minlash muhimdir.

3. Boshqaruv tizimlari: Portlatish jarayonini boshqaruvchi mexanik va elektron tizimlar. Bunga portlatish uskunalarini masofadan boshqarish tizimlari, signalizatsiya va monitoring tizimlari kiradi. Boshqaruv tizimlarining to'g'ri ishlashi xavfsizlikni ta'minlashda asosiy omil hisoblanadi.

4. Xavfsizlik uskunolari: Portlatish jarayonida xavfsizlikni ta'minlash uchun ishlatiladigan uskunalar. Bunga portlovchi moddalarni xavfsiz saqlash uchun ishlatiladigan konteynerlar, portlashdan himoyalovchi qoplamalar va yong'inni o'chirish tizimlari kiradi.

5. Monitoring va nazorat tizimlari: Portlatish jarayonini kuzatib borish va natijalarni nazorat qilish uchun ishlatiladigan sensorlar, kameralar va boshqa monitoring uskunolari. Ushbu tizimlar portlatishning xavfsizligini va muvaffaqiyatini ta'minlashda yordam beradi.

6. Tashqi va ichki omillarni baholash tizimlari: Portlatish jarayonining samaradorligini va xavfsizligini ta'minlash uchun tashqi omillar (masalan, harorat, namlik) va ichki omillar (portlovchi moddalar bilan aloqada bo'lgan materiallar) ta'sirini baholash uchun ishlatiladigan uskunalar.

Portlatish jihozlari ekspertisasi, ya'ni portlovchi moddalar va ularning ekspluatatsiyasi bilan bog'liq jihozlarning tekshirilishi, xavfsizlikni ta'minlash maqsadida amalga oshiriladi. Bunday ekspertiza jarayonida bir qancha muammolar yuzaga kelishi mumkin:

1. Texnik noto'g'ri ko'rsatkichlar: Portlatish jihozlarining texnik xususiyatlarini aniq aniqlash qiyin bo'lishi mumkin, chunki ular murakkab konstruktsiyalarga ega va vaqt o'tishi bilan o'zgarishi mumkin.

2. Sertifikatlash va standartlarga muvofiqlik: Portlatish jihozlari uchun maxsus xavfsizlik sertifikatlari va standartlari mavjud. Lekin ba'zi hollarda, ushbu

jihozlar ko'rsatilgan talablar va standartlarga mos kelmasligi mumkin. Shu bilan birga, ba'zi hududlarda ushbu standartlarning yangilanishi va ularning qabul qilinishi ham kechikishi mumkin.

3. Materiallar va komponentlarning sifati: Portlatish jihozlarining ishlashiga ta'sir etuvchi asosiy omillardan biri — ularning tarkibidagi materiallar. Ekspertiza jarayonida materiallar sifati, ularning uzoq muddatli ekspluatatsiyadagi bardoshlilik va xavfsizlikka ta'siri to'g'risida aniq xulosalarga kelish qiyin bo'lishi mumkin.

4. Ishlab chiqaruvchi ma'lumotlarining etishmasligi: Portlatish jihozlarining xavfsiz ishlashini tekshirishda ishlab chiqaruvchining qo'llanmalari va texnik hujjatlari juda muhim. Ammo ba'zan ushbu ma'lumotlar to'liq bo'lmasligi yoki yangilanmagan bo'lishi mumkin.

5. Dinamik yuk va stress testlari: Portlatish jihozlari tekshirayotganda, ularning ish faoliyatini muammosiz bajarishi uchun yuk va stress testlari o'tkazilishi zarur. Ammo bu jarayon, ayniqsa, katta o'lchamli va qiyin sharoitda ishlovchi jihozlar uchun ko'proq vaqt va resurs talab qilishi mumkin.

6. Xavfsizlik choralarining samaradorligi: Portlatish jihozlari bilan bog'liq ekspertiza jarayonida, xavfsizlikni ta'minlash uchun olib boriladigan chora-tadbirlarning samaradorligi doim tekshirilishi kerak. Biroq, ba'zida xavfsizlik protokollarining bajarilishi yoki ular bilan bog'liq muammolar aniq bo'lmasligi mumkin.

7. Odam omili: Ekspertiza jarayonida mutaxassislarning tajribasi va malakasi ham muhim. Yomon o'qitilgan yoki tajribasiz ekspertlar noto'g'ri xulosalar chiqarishi yoki tekshiruvni noto'g'ri olib borishi mumkin.

Xulosa:

Portlatish jihozlari ekspertizasi jarayonida, obyektlar va tadqiqotlar bir-biri bilan chambarchas bog'liq va xavfsizlikni ta'minlash uchun yuqori aniqlik va tajriba talab etadi. Ekspertiza jarayonida texnik xususiyatlar, materiallar, xavfsizlik choralarining samaradorligi va ishlab chiqaruvchi hujjatlari muhim rol o'ynaydi. Har qanday muammo xavfsizlikka to'sqinlik qilishi mumkin, shuning uchun har bir muammo tizimli tarzda hal qilinishi va barcha me'yorlar to'liq bajarilishi kerak.

Foydalangan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi
2. Wikipedia internet ma'lumotlar portali
3. Lex.uz normativ-hujjatlar sayti
4. Vazirlar Mahkamasi qarorlari
5. O'z.Res.IIV Akademiyasi Axborot resurslar markazi